Zazaqui

El **zazaqui** (en zazaqui: *zazaish*), també anomenada **Zaza**, **Kirmanjki**, **Kirdki** i **Dimli** és una llengua indoeuropea parlada pels zazes, a Anatòlia oriental (Turquia). La llengua forma part del grup nord-occidental de les llengües iranianes de la família indoeuropeaa, i pertany als grups dialectals Zaza-Gorani i del Caspi.[2] El zazaqui comparteix molts trets, estructures i vocabulari amb el gorani. El zazaqui també té algunes similituds amb el talyshi i altres llengües caspianes.[3]

El zazaqui presenta moltes similituds d'estructura i vocabulari amb el gileki, parlat a Iran, a la costa del mar Caspi.

Zazaqui

Zazaki	
Altres noms	Zaza, Kirmanjki, Kirdki i Dimli
Tipus	llengua, macrollengua, llengua viva i llengua vulnerable
Parlants	
1,6 milions (1998)[1] principalment a Turquia Oriental: Tunceli, Bingol, Erzincan, Sivas, Elazig, Malatya Gümüşhane, Şanlıurfa, i Adıyaman; diàspora a Mutki, Sarız, Aksaray, i Taraz	
Parlants nadius	1.640.000
Parlat a	Turquia Geòrgia Kazakhstan Alemanya

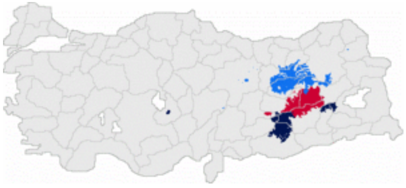

Les regions on es parla zazaki a Turquia, amb les tres zones dialectals principals: Dersim, Palu-Bingöl, i Siverek (i diàspora a Kars, Sarız, Aksaray, i Taraz)

Classificació lingüística	
llengües nostràtiques llengües euroasiàtiques llengües indoeuropees llengües indoiranianes llengües iràniques llengües iràniques occidentals llengües iràniques nord-occidentals llengües zaza-gorani	
Característiques	
Sistema d'escriptura	alfabet zazaqui, alfabet llatí i alfabet àrab
Institució de normalització	Enstitüyê Zazaki
Nivell de vulnerabilitat	2 vulnerable
Codis	
ISO 639-2	zza
ISO 639-3	zza (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=zza)
Glottolog	zaza1246 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/zaza1246)
Ethnologue.com	zza (http://www.ethnologue.com/language/zza)
UNESCO	1985 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-1985.html)
IETF	zza
Endangeredlanguages.com	5628 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/5628)

Contingut

Parlants
Dialectes
Literatura i programes de radiodifusió
Classificació
Correspondències fonològiques del zazaqui i altres llengües iranianes
Alfabet
Lectures
Referències
Enllaços externs

Parlants

Segons el cens turc, en 1965 hi havia 171.057 parlants de zazaqui (el 0,54% de la població total), dels quals 150.644 l'utilitzaven com a segona llengua, i 20.413 com a llengua materna. Tanmateix, segons Ethnologue (que cita [Paul 1998][3]), el nombre de parlants oscil·la entre 1,5 i 2,5 milions (inclosos tots els dialectes). Segons Nevins, el nombre de parlants de zazaqui suma entre 2 i 4 milions.[4]

Dialectes

Hi ha tres principals dialectes zazaqui:

- **Zazaqui del Nord**:[5] És parlat a les províncies de Tunceli, Erzincan, Erzurum, Sivas, Gumushane, Mus (Varto) i Kayseri (Sariz). Té els subdialectes:
  - Dersim occidental[6]
  - Dersim oriental
  - Varto
  - Dialectes de frontera com Sarız, Koçgiri (Giniyan)
- **Zazaqui Central**: És parlat a les províncies d'Elazığ, Bingöl, Solhan, Girvas i Diyarbakır. Té els subdialectes:
  - Bingol
  - Palu
  - Dialectes de frontera com Hani, Kulp, Lice, Ergani, Piran
- **Zazaqui del Sud**:[7] És parlat a les províncies de Şanlıurfa (Siverek), Diyarbakır (Cermik, Egil), Adiyaman i Malatya. Té els subdialectes
  - Siverek
  - Cermik, Gerger
  - Dialectes de frontera com Mutki i Aksaray

Dersim, Bingöl, Siverek, Elazığ, Diyarbakır, Sivas, Erzincan Erzurum, Aksaray

Literatura i programes de radiodifusió

Les primeres declaracions escrites en zazaqui van ser compilades pel lingüista Peter Lerch en 1850. Dos documents importants són els escrits religiosos d'Ehmedê Xasi de 1899,[8] i d'Usman Efendiyo Babıc (publicades a Damasc en 1933 per Celadet Bedir Khan[9]); ambdós treballs estan escrits en alfabet àrab.

L'ús de l'alfabet llatí per escriure zazaqui es va fer popular en la diàspora de Suècia, França i Alemanya al començament de la dècada de 1980. Això va ser seguit per la publicació de revistes i llibres a Turquia, sobretot a Istanbul. Els esforços dels intel·lectuals zazes per avançar en la comprensió de la seva llengua materna utilitzant aquest alfabet ajudà a multiplicar el nombre de publicacions en zazaqui. Aquest redescobriment de la cultura

nativa pels intel·lectuals zazes no només va causar un renaixement de la llengua i la cultura zaza sinó també que desencadena sentiments entre les generacions més joves de zazes (que, no obstant això, poques vegades parlen zazaqui com a llengua materna) a favor d'aquest ús modern occidental del zazaqui, revifant el seu interès en la seva llengua ancestral.

La diàspora també ha generat una quantitat limitada de radiodifusió en zazaqui. D'altra banda, després d'eliminar les restriccions als idiomes locals a Turquia durant el seu moviment cap a una eventual adhesió a la Unió Europea, la televisió estatal turca TRT la televisió va llançar un programa de televisió i un programa de ràdio en zazaqui els divendres.

Classificació

El zazaqui és una llengua iraniana de la família indoeuropea. Des del punt de vista de la llengua parlada, els seus parents més propers són els mazandarani, Hewrami, gilaki i altres llengües caspianes. No obstant això, la classificació del zazaqui ha estat un tema de discussió política. De vegades se'l classifica com un subdialecte del kurd, però això és discutit.[10][11] La majoria de parlants zazaqui al Kurdistan s'identifiquen com a kurds ètnics mentre que altres no.[12]

Arbre de les llengües iranianes

A les llistes "Nota d'Antecedents" del Departament d'Estat dels Estats Units enumera el zazaqui com una de les principals llengües de Turquia, juntament amb el turc (oficial), kurd, armeni, grec, i àrab.[13] Els lingüistes connecten la paraula Dimli amb els daylamites de les muntanyes Alborz vora els marges del Mar Caspi a Iran i creuen que els Zazes emigraren des de Deylaman cap a l'oest. El zazaki mostra moltes connexions amb les llengües iranianes de la regió del Caspi, especialment el gilaki.

La llengua zazaqui mostra similituds amb el hewrami o gorani), Shabaki i Bajelani. Les llengües Gorani, Bajelani, i Shabaki són parlades en la frontera entre Iran i Iraq; tanmateix, es creu que els parlants d'aquestes llengües emigraren del nord d'Iran a la seva ubicació actual. Aquestes llengües sovint són classificades plegades en el grup de llengües Zaza-Gorani.

Correspondències fonològiques del zazaqui i altres llengües iranianes

PIE.		Persa antic	Pahlaví	Persa		Avèstic	Part	Zazaqui	Kurd		Català
***ḱ**		**θ**	**h**	**h**		**s**	**s**	**s**	**s**		**-**
?		?	māhīg	māhi		masya	māsyāg	māsa	māsî		Peix
***ǵ(h)**		**d**	**d**	**d**		**z**	**z**	**z**	**z**		**-**
ǵno-		dān-	dān-	dān-		zān-	zān-	zān-	zān-		Coneix
***kʷ**		**č**	**z**	**z**		**č**	**ž**	**j, ž, z**	**ž**		**-**
*leuk-		raučah	rōz	ruz		raočah	rōž	roje,	rož		dia
***gʷ**		**j**	**z**	**z**		**j**	**ž**	**j**	**ž**		**-**
* g^wen-		?	zan	zan		jaini	žan	jani	žin		dona
***d(h)w-**		**duv-**	**d-**	**d-**		**dv-**	**b-**	**b-**	**d-**		**-**
*d(h)war-		d u var-	dar	dar		d var-	bar	-bar	darî		porta
***sw-**		**(h)uv-**	**xw-**	**x-**		**x^v-**	**wx-**	**w-**	**xw-**		**-**
*s wesor		?	x wāhar	xāhar		x^vahar	w xar	wā	x weh		germana
***-rd(h),*-ld(h)**		**-rd**	**-l**	**-l**		**-rd**	**-r(δ)**	**-ɪ̄**	**uncertain**		**-**
*ḱered		θar(a)d-	sal	sāl		sarəδ-	?	sar ri	sāl		any
***-rǵ(h),*-lǵ(h)**		**-rd**	**-l**	**-l**		**-rz**	**-rz**	**-rz**	**uncertain**		**-**
?		?	hil-	hel-		harəz-	hir z-	ar z- (canvi de significat)	hêl-		deixar
***-m**		**-m**	**-m**	**-m**		**-m**	**-m**	**-m**	**-v/w**		**-**
nomn̥		nāman-	nām	nām		nāman-	nām	nāme	nāv, nāw		nom
***w-**		**v-**	**w-**	**b-**		**v-**	**w-**	**v-**	**b-**		**-**
*wīk'm̥tī		?	wīst	bist		vīsiti-	wīst	vist	bîst		vint

Alfabet

L'alfabet zazaqui consta de 31 lletres:[14]

Lletra	**A a**	**B b**	**C c**	**Ç ç**	**D d**	**E e**	**Ê ê**	**F f**	**G g**	**H h**	**I i**	**Î î**	**J j**	**K k**	**L l**	**M m**	**N n**	**O o**	**P p**	**Q q**	**R r**	**S s**	**Ş ş**	**T t**	**U u**	**Û û**	**V v**
Nom	a	be	ce	çe	de	e	ê	fe	ge	he	i	î	je	ke	le	me	ne	o	pe	qe	re	se	şe	te	u	û	v
Pronunciació	/a/	/b/	/dz/[alfabet 1]	/ts/[alfabet 2]	/d/	/ɛ/	/e/	/f/	/g/	/h/	/ɪ/	/i/	/ʒ/	/k/	/l/	/m/	/n/	/o/	/p/	/q/	/r/	/s/	/ʃ/	/t/	/y/	/u/	/

Notes

1. /dʒ/ abans /e i y/
2. /tʃ/ abans /e i y/

Lectures

- Haig, Geoffrey. and Öpengin, Ergin. *"Introduction to Special Issue Kurdish: A critical research overview"* (http://www.tplondon.com/journal/index.php/ks/article/viewFile/405/314.pdf) University of Bamberg, Germany
- Blau, *Gurani et Zaza* in R. Schmitt, ed., *Compendium Linguarum Iranicarum*, Wiesbaden, 1989, ISBN 3-88226-413-6, pp. 336–40 (About Daylamite origin of Zaza-Guranis)
- Brigitte Werner. (2007) *"Features of Bilingualism in the Zaza Community"* (http://www.zazaki.de/englisch/articels/TermpaperBilingualismWS06.pdf) Marburg, Germany
- Paul, Ludwig. (1998) *"The Position of Zazaki Among West Iranian languages"* (http://www.azargoshnasp.net/languages/zazaki/zazakipositionof.pdf) University of Hamburg
- Larson, Richard. and Yamakido, Hiroko. (2006) *"Zazaki as Double Case-Marking"* (http://semlab5.sbs.sunysb.edu/~rlarson/lsa06ly.pdf) Stony Brook University and University of Arizona.
- Lynn Todd, Terry. (1985) *"A Grammar of Dimili"* (http://www21.brinkster.com/miyaheqi/culture/Article.asp?ArticleID=96&LanguageID=3&TypeID=18&Rnd=281) University of Michigan
- Mesut Keskin, Zur dialektalen Gliederung des Zazaki. Magisterarbeit, Frankfurt 2008. (http://publikationen.ub.uni-frankfurt.de/volltexte/2009/6284/) (PDF)
- Gippert, Jost. (1996) *"Historical Development of Zazaki"* (http://home.arcor.de/fidemes/zaza-tarih.pdf) University of Frankfurt
- Gajewski, Jon. (2003) *"Evidentiality in Zazaki"* (http://www21.brinkster.com/miyaheqi/culture/Article.asp?ArticleID=463&LanguageID=3&TypeID=18&Rnd=250) Massachusetts Institute of Technology.
- Gajewski, Jon. (2004) *"Zazaki Notes"* (http://ocw.mit.edu/NR/rdonlyres/Linguistics-and-Philosophy/24-942Grammar-of-a-Less-Familiar-LanguageSpring2003/9ED64248-F6F0-4F4F-AADD-839C31DD715E/0/112622.pdf) Massachusetts Institute of Technology.

Referències

1. Zazaqui reference (http://archive.ethnologue.com/16/show_language.asp?code=zza) at *Ethnologue* (16th ed., 2009)
2. Encyclopædia Iranica (http://www.iranicaonline.org/articles/dimli) No obstant això, la llengua ha conservat nombroses isoglosses amb els dialectes de la regió del Caspi meridional, i el seu lloc en el grup dialectsl Caspi del Nord-oest d'Iran és clar.
3. «The Position of Zazaki Among West Iranian languages by Paul Ludwig (http://www.azargoshnasp.net/languages/zazaki/zazakipositionof.pdf)» (PDF). [Consulta: 24 desembre 2013].
4. [1] (http://www.fas.harvard.edu/~lingdept/IndexicalityWorkshop/anandnevins04.pdf)
5. Informació sobre **Zazaqui** a la XV edició de l'*Ethnologue*, amb el codi "kiu" (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=kiu) **(anglès)**
6. Prothero, W. G.. *Armenia and Kurdistan* (http://www.wdl.org/en/item/11768/view/1/19/). Londres: H.M. Stationery Office, 1920, p. 19.
7. Informació sobre **Zazaqui** a la XV edició de l'*Ethnologue*, amb el codi "diq" (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=diq) **(anglès)**
8. Xasi, Ehmedê (1899) *Mewlude nebi*, reimprès en 1994 a Istanbul OCLC 68619349 (http://www.worldcat.org/oclc/68619349), (Poemes sobre el naixement de Mohammed i cançons pregant Al·là.)
9. http://www.zazaki.net/haber/kirmancca-zazaca-kurtcesinde-oykuculugun-gelisimi-737.htm
10. «Kurdish language – Britannica Online Encyclopedia (http://www.britannica.com/eb/article-9046467/Kurdish-language)». Britannica.com. [Consulta: 24 desembre 2013].
11. Segons el lingüista Jacques Leclerc de la "Universitat Laval de Quebec", el zazaqui forma part de les llengües kurdes, els zazes són kurds, i també inclou els Goura/Gorani com a kurds (http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/asie/turquie_1general.htm)
12. http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=34423&tx_ttnews[backPid]=458&no_cache=1
13. «The US State Department "Background Note" on Turkey (http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm)». State.gov. [Consulta: 24 desembre 2013].
14. «Zazaki alphabet (http://www.zazaki.net/haber/alfabeya-kurdk-76.htm)». Zazaki.net. [Consulta: 24 desembre 2013].

Enllaços externs

- Zazaki News and Teaching Materials (http://www.zazaki.net/)
- Ethnologue on Zazaki (http://www.ethnologue.com/subgroups/zaza-gorani) (language)
- Weblinks dels Zaza (http://zazasiteler.tr.gg/)
- [2] (http://zazaki.de/english/index.htm) Academic Research Center of Zazaki
- Zazaki Wikipedia (https://diq.wikipedia.org)
- Dersimfo.com (http://dersiminfo.com/) notícies en zazaqui
- Kirdki.com (http://www.kirdki.com/) notícies en zazaqui

Prova **Wikipedia en zazaqui** a Wikimedia Incubator.

Prova **Wikipedia en Kirmanjki** a Wikimedia Incubator.

A Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/P%C3%A0gina_principal?uselang=ca) hi ha contingut multimèdia relatiu a: ***Zazaqui***

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Zazaqui&oldid=23985854»

La pàgina va ser modificada per darrera vegada el 5 jul 2020 a les 15:50.

El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.